

Het Nederlandse verleden geherwaardeerd

Een nieuwe visie op archiefwaardering bij onze noorderburen

Paul DROSSENS, attaché, Rijksarchief Beveren,
paul.drossens@arch.be

Een aantal maanden geleden werd in Nederland het rapport 'Gewaardeerd verleden' voorgesteld. Het moet de bouwstenen leveren voor een nieuwe waarderingsmethode voor archieven. Een uitgelezen moment dus om een terugblik te werpen op de evolutie van het Nederlandse waarderings- en selectiedenken van de laatste twee decennia.

Een falend selectiebeleid noopt tot handelend optreden

Het Nederlandse archiefselectiemodel voor de rijksoverheid werd aan het einde van de jaren 1980 gekenmerkt door het gebruik van vernietigingslijsten, opgesteld via een driehoeksoverleg tussen de archiefvormende administratie, de archiefverantwoordelijke(n) binnen de administratie en archivariissen van de Rijksarchiefdienst. Deze lijsten gaven aan welke documenten vernietigd moesten worden. Alle andere archiefbescheiden kwamen impliciet in aanmerking voor bewaring¹. Deze methode werd echter meer en meer ter discussie gesteld. In navolging van enkele kritische analyses van de Rijksarchiefinspectie bracht de Algemene Rekenkamer in 1988 een verontrustend rapport uit over de tekortkomingen van het archiefbeheer bij de rijksoverheid. De overheidsadministraties kampten met achterstanden van honderden kilometers onbewerkt archiefmateriaal, de veel te summiere vernietigingslijsten bleken ontoereikend voor de selectie van die massa archieven en het ontbrak de diensten aan voldoende gekwalificeerd personeel. Bovendien was er het vooruitzicht van grootschalige archiefoverdrachten als gevolg van de inkorting van de wettelijke overdrachtstermijn van 50 naar 20 jaar, die in de op stapel staande Archiefwet zou worden opgenomen.

Om het hoofd te kunnen bieden aan de voorziene toevloed van overheidsarchieven besloot de Rijksarchiefdienst een grootschalige projectorganisatie op te zetten. Het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT) startte in 1991 met een dubbel doel: het archiefbeheer structureel verbeteren door de uitwerking van een nieuw selectie-instrument, en een inhaaloperatie organiseren op het vlak van selectie en verwerving.

De PIVOT-organisatie ontwikkelde hiertoe een macroselectiebenadering, de Methode Institutioneel Onderzoek (MIO). Voorheen was de selectie van overheidsarchieven gebaseerd op de waardering van concrete archiefbescheiden. Met de nieuwe visie werd een holistische, top-downbenadering geïntroduceerd en verschoof de focus van de bescheiden naar de context van de archiefvorming. Het handelen van de overheid, opgedeeld in beleidsterreinen, stond hierbij centraal. Via institutioneel onderzoek werden de taken en bevoegdheden van alle overheidsactoren per beleidsterrein in kaart gebracht. De resultaten werden vastgelegd in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Dit RIO bestaat uit een historische schets van het beleidsterrein, een overzicht van de actoren en een opgave van de door hen verrichte handelingen. Deze informatie werd in een volgende fase verwerkt in het Basisselectiedocument (BSD), de opvolger van de traditionele vernietigingslijst. In deze selectielijst zijn de handelingen per actor geordend en voorzien van de waardering B(ewaren) of V(ernietigen).

Het achterliggende idee was dat met de MIO archieven sneller en efficiënter geselecteerd konden worden dan

met de klassieke methode van microselectie. Bij de traditionele selectie werden documenten stuk- of dossierniveau bestudeerd en werd nagegaan of deze bescheiden onder bepaalde, in de vernietigingslijst opgenomen categorieën ressorteerden. Met een BSD werd op dossierniveau nagegaan of de bescheiden de neerslag vormen van een handeling. Eens een handeling de waardering 'bewaren' of 'vernietigen' kreeg, werd alle hieruit voortvloeiende neerslag integraal onderworpen aan deze beslissing. Naar de vorm of ordening van de neerslag werd in principe niet gekeken².

Doel was om via waardering en selectie een reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen mogelijk te maken. Hierbij werd van de hypothese uitgegaan dat de voornaamste overheidshandelingen ook de in historisch opzicht belangrijkste informatie zouden opleveren³. Beleidsvorming werd belangrijk geacht en dus werd nagenoeg elke neerslag bewaard van handelingen die betrekking hadden op de voorbereiding, de vaststelling en de evaluatie van het beleid. Neerslag van uitvoerende handelingen werd doorgaans gewaardeerd met een V(ernietigen).

PIVOT onder vuur

Van bij de aanvang werd in Nederland de nieuwe methode aan de kaak gesteld. De meeste kritiek kwam uit het kamp van de historici⁴. Zij vreesden dat door de radicale aanpak van PIVOT waardevol onderzoeksmateriaal, voornamelijk voortvloeiend uit beleidsuitvoerende handelingen, integraal verloren zou gaan. De conclusie was dat selectie niet alleen aan archivariissen kon worden overgelaten. Paul Klep fungeerde als protagonist in het debat. Hij benadrukte dat te weinig rekening werd gehouden met de culturele waarde van archiefbescheiden en stelde een complementaire culturele selectiemethode voor die parallel zou lopen met de administratieve benadering van PIVOT. Archiven moesten vóór de selectie aan een informatieonderzoek onderworpen worden, een macro-informatieanalyse als het ware. Het betrekken van externe materiedeskundigen bij de waardering van archiefbescheiden was noodzakelijk⁵. De Raad voor Cultuur trad de historici bij en weigerde zelfs selectielijsten voor advisering in behandeling te nemen tot een oplossing werd gevonden⁶.

In België trokken vooral de rijksarchivarissen Griet Maréchal en Juul Verhelst van leer tegen de gehanteerde methodologie⁷. Zij bekritiseerden het ontbreken van een toetsing aan de praktijk van de theoretische inzichten verkregen via het institutioneel onderzoek. Niet alle handelingen zijn immers af te leiden uit de wet- en regelgeving. Bovendien laten niet alle handelingen neerslag na. Een aanvullende studie van de administratieve organisatie en de concrete archiefvorming is onontbeerlijk bij het nemen van selectiebeslissingen. Ook de overdreven nadruk op de beleidsvormende handelingen en de stiefmoederlijke behandeling van de beleidsuitvoering (meer bepaald de omvangrijke dossierstel-

sels) vonden in hun ogen geen genade. Het project Instellingenstudie en Archiefbeheer Vlaamse Administratie (IAVA) van het Belgische Rijksarchief, dat verantwoordelijk was voor de opmaak van archiefbeheersplannen en selectielijsten voor het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, kwam in wezen tot dezelfde bevindingen. Aangetrokken door het functionele macroselectiemodel van PIVOT, paste IAVA aanvankelijk deze methode toe. De ontbrekende link tussen handelingen en archiefneerslag bleek echter een te groot obstakel. Vrij snel werd een meer pragmatische aanpak uitgewerkt waarbij de functionele benadering nog steeds de contextuele gegevens verschafte, maar de selectie gebeurde op basis van de waardering van het archief en zijn bestanddelen⁸.

In andere landen verwierf PIVOT naamsbekendheid door zijn pioniersrol op het domein van de macroselectie. Terry Cook, de bezieler van de Canadese macroselectiebenadering die ongeveer gelijktijdig met de Nederlandse werd ontwikkeld, beschouwde het als een gelijkgestemd project dat afstapte van de traditionele manier van waardering op basis van archiefbescheiden. Cook legde echter meer nadruk op de interactie tussen de overheid en de samenleving. In de louter etatistische benadering van PIVOT kon hij zich niet vinden⁹. Andere buitenlandse archivariissen wezen onder meer op de risico's inherent aan het niet-empirisch testen van de neerslag van de handelingen en het negeren van werkprocessen bij de waardering en selectie¹⁰. Duitse archivariissen spraken zich in een visienota zelfs uit tegen het door PIVOT gehanteerde principe van waardering op basis van louter functioneel onderzoek zonder enige 'Aktenautopsie'¹¹.

De evolutie van de selectiepraktijk tot op vandaag

Geleidelijk aan begon de Rijksarchiefdienst rekening te houden met de bezwaren van de historici en andere critici. Om het historische belang in de selectiebeslissing meer te laten doorwegen, werd in 1996 aan het bestaande driehoeksoverleg, verantwoordelijk voor de waardering van de handelingen en hun archiefneerslag, een externe materiedeskundige toegevoegd. Tegelijkertijd paste de PIVOT-organisatie de selectiedoelstellingen en -criteria aan, in overleg met de Raad voor Cultuur en het historische veld. De puur administratieve benadering werd enigszins bijgeschaafd en er werd nu ook rekening gehouden met de voornaamste historisch-maatschappelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen. Het basisprincipe waarbij de uitvoeringskant van het beleid voor het overgrote deel vernietigbaar werd geacht, bleef echter overeind¹².

Om verder tegemoet te komen aan de verzuchtingen van de historici werden binnen de Rijksarchiefdienst sinds 2001 enkele aanvullende kwaliteitswaarborgen uitgewerkt: de Archiefanalyse en de Historisch-Maatschappelijke Analyse (HMA)¹³. Met deze complementaire maatregelen werd

een stevigere beoordeling beoogd van de cultuurhistorische waarde van archiefbescheiden. In een Archiefanalyse wordt onderzoek verricht naar de aard en de inhoud van de neerslag van bepaalde handelingen. Ze wordt opgestart wanneer bij het nemen van de selectiebeslissing blijkt dat de beschrijving van de handelingen en hun context te abstract is. De Historisch-Maatschappelijke Analyse wordt vanaf 2005 toegepast. Met dit instrument, in wezen het verslag van een interview aan de hand van standaardvragen, kan de materiedeskundige voorafgaand aan het driehoeksoverleg bevroegd worden over de essentiële ontwikkelingen en gebeurtenissen binnen een bepaald beleidsterrein¹⁴.

De constante bijsturing van de methode en het instrumentarium, evenals het tijdsintensieve ontwikkelings- en vaststellingsproces van RIO's en selectielijsten, lagen mee aan de basis van het falen van het PIVOT-project. PIVOT was in 1991 voor de duur van tien jaar van start gegaan. Toen de doelstellingen niet waren gehaald in 2001, werd het project verlengd tot 31 december 2005¹⁵. Vrij snel werd duidelijk dat zelfs met een verlenging van vijf jaar de gestelde doelen niet gehaald zouden worden. Vanaf 2004 maakten de ministeries plannen om projectmatig tot een oplossing te komen. Het Project Wegwerken Archiefachterstanden (PWAA) ging op 1 januari 2006 van start. Doel is om uiterlijk tegen 31 december 2008 de achterstanden van de ministeries op het vlak van archiefbewerking en -overbrenging weg te werken tot en met 1975¹⁶. Om dit te realiseren heeft PWAA gesleuteld aan een aantal logge procedures en praktijken. De vaststellingsprocedure van selectielijsten werd aanzienlijk vereenvoudigd waardoor de gemiddelde doorlooptijd verminderd is van 18 naar 6 maanden. De selectielijsten werden tevens in meer algemene bewoordingen opgesteld met minder nood aan actualisatie tot gevolg¹⁷. De afdeling Archieven van de Erfgoedinspectie (de vroegere Rijksarchiefinspectie) kwam in maart 2008 op basis van de geboekte resultaten tot de conclusie dat het project op schema zit¹⁸. Het ziet er dus naar uit dat PWAA zal slagen waar PIVOT faalde. De methode is echter grotendeels ongewijzigd gebleven en uiteindelijk blijft ook het huidige project in hetzelfde bedje ziek: té veel instrumenten, té veel bewaring van weinig relevant materiaal en een té grote focus op het overheidshandelen en op papieren archief.

De kentering: een nieuwe visie op waardering en selectie

Het mag dan ook niet verbazen dat de laatste jaren op het vlak van archiefbeheer meermaals aan de alarmbel werd getrokken. Begin 2005 bracht de Rijksarchiefinspectie onder de titel *Dementerende overheid* een vernietigend rapport uit over het (ontbreken van een) digitaal archiefbeheer bij de overheid. Tezelfdertijd bracht de Raad voor Cultuur op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een tweeledig advies uit over het erfgoedselectiebeleid. In *Het tekort van het teveel*

oordeelde de Raad dat er nodeloos veel overheidsarchief werd bewaard en dat de PIVOT-methode in wezen gefaald had. De in het advies geformuleerde beleidswijziging moet onder meer resulteren in een lager bewaarpercentage en een lagere bewerkingsintensiteit van overheidsarchieven. Ter garantie van de representativiteit van het totale bestand van archieven die het bewaren waard zijn, moet bovendien meer werk worden gemaakt van de selectie en acquisitie van semi-publieke en particuliere archieven. Een officieel standpunt bleef niet lang uit. In september 2006 verscheen de kabinetsnota *Informatie op orde*, een gezamenlijke uitgave van Binnenlandse Zaken en OCW. Hierin werden opnieuw tal van pijnpunten van de informatiehuishouding bij de rijksoverheid blootgelegd. Er werd vastgesteld dat deze vaak niet op orde was, de achterstanden in selectie nog steeds niet waren weggewerkt en dat bovendien de digitale revolutie nieuwe uitdagingen stelde aan selectie, toegankelijkheid en bewaring. De kabinetsnota formuleert acht actielijnen die aan deze uitdagingen het hoofd moeten bieden. Het uitwerken van een nieuwe aanpak voor selectie is er één van (actielijn 5). Een herziening van het selectiebeleid moet het mogelijk maken een oplossing te vinden voor de bestaande knelpunten op het vlak van waardering en selectie, zoals procedures en regels die niet aangepast zijn aan de veranderende digitale omgeving, verantwoordelijkheden die niet helder omschreven zijn en lange, complexe vaststellingsprocedures voor selectielijsten¹⁹.

Om deze actielijn te realiseren, werd op initiatief van de Algemeen Rijksarchivaris de commissie *Waardering en Selectie* in het leven geroepen onder voorzitterschap van prof. Charles Jeurgens. De commissie kreeg als opdracht een nieuwe inhoudelijke visie op waardering en selectie van archieven uit te werken, rekening houdend met de voorstellen in het advies *Het tekort van het teveel* en de kabinets-

nota *Informatie op orde*. De bevindingen van de commissie werden eind november 2007 in het rapport *Gewaardeerd verleden* officieel gepresenteerd²⁰.

De voorstellen van de commissie-jeurgens hebben verstrekende gevolgen voor de huidige manier van waarderen, selecteren en verwerven van archieven. In haar visienota pleit ze voor een andere, integrale doelstelling voor waardering, selectie en verwerving waarbij gelijk gewicht wordt toegekend aan de cultuurhistorische waarde van overheidsarchieven en van particuliere archieven. Het vroegere selectiebeleid wordt een acquisitiebeleid. Voortaan gaan archiefinstellingen aangeven wat bewaard moet worden. Zij stellen daartoe op basis van een methode van getrapte waardering bewaarlijsten op, die samen met de door archiefvormers opgestelde generieke selectielijsten de formele grondslag voor waardering en selectie gaan vormen²¹.

De huidige selectiedoelstelling wil met het te bewaren archiefmateriaal een reconstructie mogelijk maken van de hoofdlijnen van het handelen van de overheid ten opzichte van haar omgeving, maar ook van de belangrijkste historisch-maatschappelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen, voor zover deze te reconstrueren zijn op basis van overheidsarchieven. Omdat te weinig rekening wordt gehouden met de interactie tussen de overheid en haar omgeving en omdat de particuliere archieven volledig buiten beeld blijven, opteerde de commissie voor het formuleren van een nieuwe doelstelling. Die richt zich op de archieven die representatief zijn voor wat in de samenleving is vastgelegd, representatief zijn voor de activiteiten van de leden (personen en organisaties) van een samenleving of door waarnemers als belangrijk, bijzonder of uniek worden beschouwd.

Selectie en acquisitie moeten in het teken staan van het verwerven van bronnen die zowel het representatieve als het bijzondere van de samenleving vertegenwoordigen. Om dit te realiseren, stelt de commissie een top-downbenadering voor. De waardering wordt trapsgewijs op drie verschillende niveaus toegepast: de samenleving (macroniveau), de actoren en de archiefvormers (mesoniveau) en tot slot de werkprocessen en de archiefbescheiden (microniveau).

Op het hoogste niveau wordt een analyse gemaakt van de samenleving en dit resulteert in eerste instantie in een overzicht van maatschappelijke terreinen of segmenten. Per segment wordt vervolgens onderzoek gedaan naar zowel representatieve als bijzondere en unieke ontwikkelingen. Structurele, langlopende maatschappelijke trends worden benoemd en beschreven. Tegelijkertijd brengt men trendbreuken en bijzondere gebeurtenissen in kaart. Tot slot worden 'hotspots' geïdentificeerd. Dat zijn plekken van intensieve of opmerkelijke interactie tussen burger en overheid en tussen burgers onderling. Het instrument waarmee deze elementen in kaart worden gebracht, is de Historisch-Maatschappelijke Analyse (HMA-plus)²². De HMA-plus vormt in wezen het vertrekpunt bij de waardering

en selectie: op basis van de geschetste ontwikkelingen en gebeurtenissen kan worden bepaald welke segmenten het meest in aanmerking komen om te worden gedocumenteerd. In een volgende fase kan dit worden vertaald in termen van relevante archiefvormers op de geselecteerde terreinen.

Zo komt men op het tweede niveau van waardering terecht, waar de actoren en archiefvormers die representatief of bijzonder zijn binnen hun segment van de samenleving worden gedetecteerd. De focus ligt hierbij niet enkel op overheidsorganen. Particuliere instellingen en organisaties worden eveneens in de scope opgenomen. Exhaustiviteit wordt echter niet nagestreefd. De zoektocht naar deze actoren en archiefvormers verloopt via institutioneel onderzoek. Bij de studie van overheidsorganen kunnen de Rapporten Institutioneel Onderzoek (RIO's) behulpzaam zijn, maar in tegenstelling tot het huidige selectiebeleid wordt afgestapt van de focus op de handelingen van de actoren. "De omvangrijke lijsten van handelingen per beleidsterrein (...) spelen in de nieuwe methodiek geen rol meer"²³. Voor de onderbelichte terreinen van het maatschappelijk leven moeten institutionele verkenningen gemaakt worden

Archiefvormers pakken problemen preventief aan.

per structurele of incidentele ontwikkeling, gebeurtenis of hotspot. Voor de particuliere archieven die als te bewaren worden aangeduid, moeten een beleid en instrumenten ontwikkeld worden om de eigenaren te stimuleren deze in bewaring te geven bij een archiefinstelling. Een centraal register van te bewaren particuliere archieven kan hierbij helpen, evenals een nog uit te werken wetgeving ter bescherming van particuliere archieven.

Het derde en laatste niveau van waardering heeft betrekking op de werkprocessen en de archiefbescheiden van de geselecteerde overheidsactoren die op het tweede niveau als potentieel behoudenswaardig worden beschouwd. Op dit microniveau wordt nagegaan welke neerslag van welke werkprocessen, opnieuw om redenen van representativiteit en bijzonderheid, in aanmerking komt voor permanente bewaring. Waar mogelijk vindt op een generiek niveau de

waardering van werkprocessen plaats. De archiefvormers stellen vanuit hun administratief-juridische verantwoordelijkheid generieke selectielijsten (lees: vernietigingslijsten) op. De archivaris zal vervolgens de beschreven werkprocessen waarden uit cultuurhistorisch oogpunt. Waardering op documentniveau vindt enkel plaats wanneer niet alle neerslag van een werkproces als behoudenswaardig wordt beschouwd. De voor bewaring in aanmerking komende neerslag wordt in een bewaarlijst opgenomen. De bewaarlijst wordt verwerkt in de generieke selectielijst die hierna formeel vastgesteld kan worden. Informatie die niet op generiek niveau wordt opgespoord maar wel van cultuurhistorische waarde is, wordt in kaart gebracht door departementale archiefcommissies. Deze commissies, bestaande uit historici en ambtenaren, nemen de taak over van de externe materiedeskundige en doen in specifieke gevallen uitspraken over de waarde van de documentaire neerslag op de beleidsterreinen van het departement.

Hoe gaat het nu verder?

Uiterlijk tegen 31 december 2008 zal de projectgroep een onderbouwd voorstel uitwerken voor de rijksoverheid²⁴.

Bedenkingen bij de nieuwe visie

Hoe de nieuwe waarderingsmethode in de praktijk zal worden omgezet, moet nog blijken. Toch tekenen zich nu al enkele vaststellingen af.

De tekst bevat heel wat innovatieve en positieve elementen. De betrachting van de commissie om al van in de creatiefase van archieven een waarderingsstematiek in te lassen, is lovenswaardig en voor digitale archieven zelfs noodzakelijk. Generieke selectielijsten zullen niet alleen een halt toeroepen aan de wildgroei van departementale selectielijsten, ze zullen ook meer uniformiteit in de selectiebeslissingen tot gevolg hebben. Dat particuliere archieven betrokken worden in het selectiemodel is nog een positief punt, ook al lijkt de visie van de commissie op dit vlak nogal ambitieus. Het uitwerken van een beschermingswetgeving voor particuliere archieven, het invoeren van een centraal register en een stimuleringsfonds zijn langetermijnoplossingen. Op korte termijn kan getracht worden de acquisitieprofielen van openbare en particuliere archiefbewaarplaatsen enigszins op elkaar af te stemmen om overlappingsen te voorkomen.

Bij de nieuwe visie kunnen ook enkele vraagtekens worden geplaatst. De afdeling Archieven van de Erfgoedinspectie vraagt zich bijvoorbeeld af of het zal lukken om bepaalde terreinen van overheidshandelen uit te sluiten van het selectieproces²⁵. In het verlengde ervan kan de vraag worden gesteld of op basis van louter theoretisch onderzoek bepaalde archiefvormers en archieven zomaar afgeschreven kunnen worden als zijnde niet van cultuurhistorisch belang.

PIVOT kreeg onder meer kritiek omdat de neerslag van te bewaren handelingen integraal werd bewaard²⁶. Ook de nieuwe visie bezondigt zich door de neerslag van de representatieve werkprocessen te laten bewaren zonder toetsing aan de praktijk. Enkel de neerslag van bijzondere werkprocessen wordt, zo nodig, op document- of dossierniveau gewaardeerd. Niet alle archiefneerslag voortvloeiend uit een bepaald werkproces is echter relevant en het bewaren waard. Het rapport voorziet een aantal *checks and balances* opdat waardevol archiefmateriaal niet door de mazen van het selectienet kan glijpen. Van enige controle op het binnengaan van ballast is geen sprake. In *Het tekort van het teveel* suggereert de Raad voor Cultuur een systeem van getrapte waardering dat de commissie-Jurgens als uitgangspunt heeft gebruikt²⁷. Bizar genoeg nam de commissie van dat zevenstappenplan slechts de eerste vijf stappen over. De afweging of de voor bewaring geselecteerde bestanden werkelijk in de bewaarplaats moeten worden opgenomen op het moment van overbrenging (stap 6) en het op gezette tijden 'herwaarderen' van het totaal van de verworven bestanden (stap 7) komen in *Gewaardeerd verleden* niet aan bod.

5.4 Schematische weergave van de voorgestelde methodiek

Niveau van waardering	Input	Instrumentarium	Output
Samenleving	bestaande analyses CBS, SCP, CPB e.d.	HMA-plus	Overzicht algemene en bijzondere ontwikkelingen en gebeurtenissen en hotspots
Actor / archiefvormer	<ul style="list-style-type: none"> - overzicht algemene en bijzondere ontwikkelingen en gebeurtenissen en hotspots - institutionele informatie (o.a. uit RIO's) - door archiefcommissies aangeleverde informatie 	<ul style="list-style-type: none"> - vertaalslag HMA-plus naar actoren/ archiefvormers door archiefdiensten - selectiecriteria - institutionele verkenningen 	Overzicht van archiefvormers waarvan de neerslag op grond van criteria voor bewaring in aanmerking komt; particuliere archiefvormers in het overzicht worden opgenomen in een Centraal Register
Werkprocessen / archiefbeschelden	<ul style="list-style-type: none"> - overzicht van archiefvormende overheidsorganen waarvan de neerslag op grond van criteria voor bewaring in aanmerking komt - generieke selectielijsten met waarderingsbeslissingen vanuit administratief belang voor overheidsorganen 	<ul style="list-style-type: none"> - waardering neerslag door archivariissen - selectiecriteria - archiefanalyse - archiefcommissies - steekproeven 	Bewaartlijsten met waarderingsbeslissingen vanuit het cultuurhistorisch belang voor archiefvormende overheidsorganen waarvan de neerslag op grond van criteria op niveau 2 voor bewaring in aanmerking komt

Schematische weergave van de voorgestelde methodiek.

De stuurgroep *Informatie op orde*, belast met de uitvoering van de actielijnen geformuleerd in de kabinetsnota, heeft begin november 2007 het positieve advies van de algemeen rijksarchivaris inzake het rapport *Gewaardeerd verleden* overgenomen. Aan de hand van het rapport gaat een projectgroep binnen het programma *Informatie op orde* een uitvoerbare selectiemethode uitwerken. Hierbij zal een afweging worden gemaakt tussen de informatiebelangen van de archiefvormers en burgers enerzijds en het erfgoedbelang anderzijds. In de loop van 2008 wordt de methode aan de praktijk getoetst. Medio 2008 moeten de inspanningen van de projectgroep resulteren in een conceptvoorstel, dat besproken zal worden met de betrokken partijen.

Deze opmerkingen nemen niet weg dat met het rapport van de commissie-Jeurgens een degelijke en vernieuwende theorie voorligt die het waarderings- en selectiebeleid in Nederland de komende jaren zal bepalen. Men start er opnieuw, zoals bijna twee decennia geleden, met een zeer ambitieus project. PIVOT heeft de hoge verwachtingen niet kunnen inlossen. Hopelijk lukt dit met de nieuwe, nog te implementeren visie wel.

Noten

1. Van Meerendonk, *Handleiding voor selectie en vernietiging van archiefbescheiden*. - Den Haag, 1985.
2. Küller W.D., *Van de selectie van papier naar de selectie van handelingen: een methode voor de vervaardiging van een archiefselectie-instrument uitgaande van het handelen van de overheid*. - Den Haag, 1992; p. 16 en 37.
3. Klep P., 'Informatie-analyse van archiefbestanden: een bijdrage tot de discussie over selectie en vernietiging van archieven', in: *Nederlands Archiefblad*, (1994) 1; p. 21.
4. Voor een uitgebreid relaas van het debat dat begin jaren negentig in Nederland tussen historici en archivariissen werd gevoerd, zie: Schreuder N., *Historisch of administratief? De selectie van archieven gewogen*, in: Brood P. e.a., *Selectie: waardering, selectie en acquisitie van archieven. Jaarboek 2004*. - 's-Gravenhage, 2005; p. 123-128.
5. Klep P., *Een complementaire informatie-gerichte archiefselectie*, in: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, (1993) 4; p. 764-771.
6. Braber R., Poppelaars H. en De Haart W., *De handelingen gewaardeerd: evaluatie van het Project Invoering Verkorting OverbrengingsTermijn (PIVOT)*. - Den Haag, 2000; p. 54.
7. Maréchal G., *Pivoteren of met beide voeten op de grond: de bewaar- en vernietigingslijst*, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, (1994) 3; p. 118-126 en Verhelst J., *Met of zonder stofjas? Beschouwingen bij selectie*, in: *Nederlands Archiefblad*, (1994) 1; p. 42-49.
8. Derwael J., De Smet S., Drossens P., Leloup G., Sas B., Soens V., Vancoppenolle C. en Verachten L., *Een uitgelezen selectie... Theorie en praktijk van het project Instellingengeschiedenis en Archiefbeheer Vlaamse Administratie (IAVA)*. - Brussel, 2003.
9. Cook T., *What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift*, in: *Archivaria*, 43 (1997); p. 32.
10. Cunningham A. & Robyn O., *Some Functions are more equal than others: the Development of a Macroappraisal Strategy for the National Archives of Australia*, in: *Archival Science*, (2005) 2-4; p. 170-173.
11. Kretzschmar R., *Transparante Ziele und Verfahren: ein Positionspapier des VdA zur archivischen Überlieferungsbildung*, in: Bischoff F. en Kretzschmar R. e.a., *Neue Perspektiven archivischer Bewertung*. - Marburg, 2005; p. 31.
12. Klep P., *Verschuivende visies en praktijken: archieven bewaren voor onderzoek en cultuur*, in: Brood P. e.a., *Selectie: waardering, selectie en acquisitie van archieven. Jaarboek 2004*. - 's-Gravenhage, 2005; p. 91.
13. Schreuder N., *Historisch of administratief? De selectie van archieven gewogen*, in: Brood P. e.a., *Selectie: waardering, selectie en acquisitie van archieven. Jaarboek 2004*. - 's-Gravenhage, 2005; p. 127-128.
14. Jeurgens C. e.a., *Gewaardeerd verleden: bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven*. - Den Haag, 2007; p. 25-26 (http://www.minocw.nl/documenten/gewaardeerd_verleden.pdf).
15. Jonker A., *Macroappraisal in the Netherlands: the First Ten Years, 1991-2001, and Beyond*, in: *Archival Science*, (2005) 2-4; p. 214-217.
16. *Interdepartementaal Plan van aanpak Wegwerken achterstanden overdracht archieven t/m 1975. 2005* (<http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2005-doc-23620a.pdf>).
17. Van Der Kooij A. en Pater M., *PVAA en Informatie op Orde, een voorbeeld voor het rijk*, in: *Archiefblad*, (2007) 5; p. 21.

18. *Inspectierapport over het Project wegwerken achterstanden archieven. Tweede deelrapportage*. - Den Haag, 2008 (http://www.erfgoedinspectie.nl/_media/publications/Rapportage_PVAA_Def.pdf).
19. *Informatie op orde: kabinetsvisie op vindbare en toegankelijke overheidsinformatie*. - Den Haag, 2006; p. 30 (<http://www.minocw.nl/documenten/Nota-Informatie-op-orde.pdf>).
20. De Bruijn M. en Broekma N., "Kom het maar halen!": de presentatie van het rapport van de Commissie Jeurgens, in: *Archiefblad*, (2008) 1; p. 17.
21. Jeurgens C. e.a., *Gewaardeerd verleden: bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven*. - Den Haag, 2007; p. 69-70.
22. *De Historisch-Maatschappelijke Analyse (HMA-plus) die de commissie voorstelt, heeft, behalve de naam, niets gemeen met de Historisch-Maatschappelijke Analyse (HMA) die momenteel door het Nationaal Archief wordt gehanteerd*.
23. Jeurgens C. e.a., *Gewaardeerd verleden: bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven*. - Den Haag, 2007; p. 49.
24. *Voortgangsrapportage Informatie op Orde (april 2008) 1*. (<http://www.minocw.nl/actueel/nieuwsbrief/artikel/380/Archiefselectie-op-Orde.html>).
25. *Nieuwsbrief Erfgoedinspectie/Archieven (december 2007) 38* (<http://www.erfgoedinspectie.nl/page/archieven/publication?id=358>).
26. Braber R., Poppelaars H. en De Haart W., *De handelingen gewaardeerd: evaluatie van het Project Invoering Verkorting OverbrengingsTermijn (PIVOT)*. - Den Haag, 2000; p. 68.
27. *Het tekort van het teveel: advies Erfgoedselectiebeleid deel I en deel II*. - Den Haag, 2005; p. 25 (<http://www.cultuur.nl/files/pdf/advies/200509291723270.rc-2004.01917-5.pdf>).

SAMENVATTING

Nederland verwerfde sinds de jaren 1990 in de internationale archiefwereld naam en faam met een innovatief selectiemodel. Samen met Canada trok Nederland als eerste resoluut de kaart van de macroselectiebenadering. Na bijna twee decennia werd een balans opgemaakt. De revolutionaire en omstreden aanpak van de archiefselectie heeft niet opgeleverd wat ervan verwacht en gehoopt werd. Aan de hand van de nota 'Gewaardeerd verleden' wordt nu een nieuw pad ingeslagen in het Nederlandse selectiebeleid.

ABSTRACT

Since the nineties, the Netherlands received a lot of recognition in the international archival world with their innovative model for appraisal. Along with Canada, the Netherlands opted for a macroappraisal approach. Almost two decades later, an assessment has been made. The revolutionary and controversial approach has not delivered what was expected and hoped for. With the report 'Gewaardeerd verleden' a new path has been taken in their appraisal policy.